

Επιστημονική φαντασία και κλασική λογοτεχνία: Τι κοινό έχουν; (Βασίλειος Μανιμάνης, Δρ. Αστροφυσικής Παν/μίου Αθηνών)

/ [Πεμπτούσια](#)

Στα χρόνια του Λουκιανού η γνώση που σήμερα συνδέουμε με τις φυσικές επιστήμες βρισκόταν σε διαφορετικό στάδιο, συνδεόμενη με φιλοσοφικές και αναπόδεικτες ιδέες ή μύθους, και για αυτό ο λόγος του δεν εμφανίζεται σήμερα σε μας ως «επιστημονικός». Η διαφορά πάλι του «Φρανκενστάιν» της M. Shelley με τον Βερν είναι μάλλον ποσοτική: το πλήθος επιστημονικών δεδομένων και η αισιόδοξη υποβόσκουσα αντίληψη ότι η φύση μπορεί να κατανοηθεί και να υποταχθεί μέσα από την επιστήμη καθιστούν τον Βερν πατέρα της «σύγχρονης» επιστημονικής φαντασίας, ενός είδους μυθιστορίας που, όπως ο ίδιος ισχυρίσθηκε, «έχω επινοήσει εγώ».

Στη συνέχεια εμφανίζεται ο H. G. Wells. Μαζί με τον Βερν είναι δυνατόν να

διακριθεί ότι διεμόρφωσαν δύο παραλλήλως εξελισσόμενα ρεύματα του είδους. Τα έργα του Wells υπολείπονται σε επιστημονική ακρίβεια εκείνων του Βερν: «...οι ιστορίες του δεν εδράζονται σε πολύ επιστημονικές βάσεις... Εγώ κάνω χρήση της Φυσικής. Εκείνος επινοεί.» δηλώνει ο Βερν. «Πηγαίνω στη Σελήνη με βλήμα κανονιού. Καμία επινόηση. Εκείνος πηγαίνει [...] με σκάφος που κατασκευάζει από υλικό που καταργεί τον νόμο της βαρύτητας. Αυτό είναι πολύ όμορφο, αλλά δείξτε μου αυτό το μέταλλο. Ας το παραγάγει».

Δώδεκα χρόνια αργότερα η Γενική Θεωρία της Σχετικότητας δικαιώνει τα λόγια αυτά του Βερν κατά απόλυτο τρόπο: η βαρύτητα έχει σχέση με τον ίδιο τον χωρόχρονο, είναι τόσο γενική ώστε κανένα υλικό παρασκευαζόμενο με χημικές μεθόδους δεν μπορεί να είναι αδιαφανές σε αυτή. Αλλά και ο «Αόρατος Άνθρωπος» είναι αδύνατος, έστω και αν ο Βερν υποκύπτει επίσης στον πειρασμό με το «Μυστικό του Βίλελμ Στόριτς» (1910). Παρατηρείται δηλαδή ένα παράδοξο, αν ληφθεί υπ' όψιν ότι ο Βερν δεν έχει σπουδάσει καμιά φυσική («θετική») επιστήμη, ενώ αντιθέτως ο Wells είχε πτυχίο βιολογίας και επιπλέον ήταν νεότερος του Βερν κατά μία γενεά.

Μία μερική άρση του παραδόξου κατά τη γνώμη μας αποτελεί το γεγονός ότι και η νομική επιστήμη, όπως και οι φυσικές, στηρίζεται στη λογική και στην επιχειρηματολογία, κάτι που ίσως συγκρατούσε τον Βερν όταν η φαντασία του έτεινε να ξεφύγει υπερβολικά από τα όρια της πραγματικής επιστήμης.

Μια άλλη διαφορά είναι ότι ο Wells ενδιαφέρεται περισσότερο για την ανθρώπινη κοινωνία και ανησυχεί για το μέλλον της. Αντίθετα από την απόλυτη σχεδόν πολιτική, θρησκευτική, κοινωνική και εθνική ουδετερότητα του Βερν, που συντείνει στο να τον απολαμβάνουν εξίσου όλοι οι άνθρωποι, ο Wells έχει κάποιες, νεφελώδεις ίσως, απόψεις για την κοινωνία, που διαφαίνονται στα έργα του (υπήρξε και μέλος του αγγλικού κομμουνιστικού κόμματος). Το ύφος του δεν είναι ρομαντικό όπως του Βερν, αλλά προετοιμάζει την εμφάνιση πιο «αποδεκτών» από την κριτική έργων, όπως το «Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος» του Huxley και το «1984» του Orwell.

Στα ίχνη του Βερν, ο Βέλγος Hugo Gernsback ιδρύει το περιοδικό «Εκπληκτικές ιστορίες» (1928) και επινοεί τον όρο «science fiction». Στα ίχνη του Wells, ο John W. Campbell αναλαμβάνει τη σύνταξη ενός περιοδικού το 1938 και το μετατρέπει σε βήμα προβολής της επιστημονικής φαντασίας, δοκιμάζοντας νέους τότε συγγραφείς όπως τους Asimov, Heinlein και Herbert. Σήμερα, το ρεύμα του Βερν έχει πλέον μεταναστεύσει κυρίως στον κινηματογράφο και στις τηλεοπτικές σειρές (ωθούμενο ίσως από την αισιόδοξη φύση του και την ανάγκη των media για «happy end»), συνιστώντας αυτό που εννοούν συνήθως τα media με τον όρο

«επιστημονική φαντασία», ενώ το απαισιόδοξο ρεύμα του Wells συνέχισε με ένα είδος «νέου κύματος» (Ballard και Zelazny), και σήμερα εμπνέεται κυρίως από τον κυβερνοχώρο (Gibson). «Μετέωροι» ανάμεσα στα δύο ρεύματα στέκονται οι κάπως παλαιότεροι Arthur C. Clarke και Stanislaw Lem.

Επί αιώνες οι συγγραφείς της κλασικής λογοτεχνίας επικέντρωναν τις προσπάθειές τους στο να περιγράψουν τα ανθρώπινα πάθη και την ιστορία των ανθρώπινων κοινωνιών. Ο Ρώσος συγγραφέας Λ. Τολστόι μπορεί στο μυθιστόρημά του «Πόλεμος και ειρήνη» να αναφέρεται στον Μέγα Κομήτη του 1811, αλλά είναι φανερό ότι τον θεωρεί ένα τμήμα του σκηνικού που εντυπωσιάζει τους προληπτικούς, δεν έχει όμως σχέση με την εξέλιξη της πλοκής. Αντίθετα, το «Ο γύρος του κόσμου σε ογδόντα ημέρες» δεν περιέχει μεν τίποτα το απραγματοποίητο (ο Βερν συνάντησε μερικά χρόνια αργότερα μια γυναίκα, τη δημοσιογράφο Nelly Bly, που πραγματοποίησε τον γύρο του κόσμου σε 72 μόνο ημέρες), αλλά το παράδοξο ότι ο ήρωας ταξιδεύοντας ανατολικά γνωρίζει ένα ημερονύκτιο περισσότερο στο ίδιο χρονικό διάστημα, έχει καίρια σημασία για την έκβαση της πλοκής, το αν δηλαδή ο ήρωας θα κερδίσει ή θα χάσει το στοίχημα. Το εύρημα ωθεί τον αναγνώστη να σκεφθεί επιστημονικά, και ο Βερν έδωσε μία διάλεξη στη Γεωγραφική Εταιρία κατόπιν αιτήματος δύο μελών της να τους εξηγήσει το αίνιγμα.

Δεν χρειάζεται να τονίσουμε τη διαφορά. Το «Πόλεμος και ειρήνη» ικανοποιεί ίσως αισθητικά, όμως ο «Γύρος του κόσμου» διεγείρει διανοητικά. Θα ήταν σκόπιμο η γενική λογοτεχνία να «ενσωματώσει» κάποτε πλήρως την καλή επιστημονική (όχι την ψευδοεπιστημονική) φαντασία, ώστε να μπορέσει να προσφέρει περισσότερα στην ανθρωπότητα.

Βιβλιογραφία Βερν, Ι.: Συνέντευξη του Ιουλίου Βερν στον Robert H. Sherard, McClure's Magazine, Ιανουάριος 1894. Βερν, Ι.: Συνέντευξη του Ιουλίου Βερν στη Marie A. Belloc, Strand Magazine, Φεβρουάριος 1895. Μαράντος, Σ.: Πρόλογος στον «Αόρατο άνθρωπο» (= «Το μυστικό του Βίλελμ Στόριτς»), εκδ. Γεμεντζόπουλος (χ.χ.) 10

Φωτ: depositphotos

[Δείτε το προηγούμενο μέρος εδώ](#)

Το παρόν άρθρο είναι το πέμπτο και τελευταίο μέρος της εισήγησης **«Η εισαγωγή της επιστήμης στη λογοτεχνία: Η περίπτωση του Ιουλίου Βερν»** του **Δρ. Βασίλειου Ν. Μανιμάνη**, Τμήμα Φυσικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Τομέας Αστροφυσικής, Αστρονομίας και Μηχανικής, στην Επιστημονική Ημερίδα: **«Φιλοσοφία, Φυσικές Επιστήμες, Βιοηθική»**

, που διοργανώθηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, 12/11/2014. ΟΡΓΑΝΩΣΗ: ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ

Πηγή: deeaef.gr